
Gerechtigheid als proces

Op weg met Abraham, deel 6

De maandagavond voor de zondag dat ik deze preek zou houden zat ik in de auto en radio 1 stond op. Ik was bijna op mijn bestemming en toen kwam een aankondiging van het programma 'De Publieke tribune' dat later die avond uitgezonden zou worden. Het onderwerp van die avond was de liquidatie van advocaat Derk Wiersum afgelopen september en de gevolgen daarvan voor de rechtspraak. De leidende vraag was: Is de rechtstaat en dan met name de advocatuur sinds deze aanslag veranderd? Een aantal bekende strafpleiters kwam aan het

Luisteren: Genesis 18:16-33

- Lees de tekst door en noteer de vragen die bij je opkomen

woord in het programma en sprak door over vragen als: Hoe is het gesteld met de veiligheid van de rechter, officiers van justitie en advocaten? Kun je als advocaat nog wel alle cliënten verdedigen? Moet je dan niet kiezen voor je eigen veiligheid? Het is niet nodig om het hele gesprek samen te vatten (je kunt het zo naluisteren op internet), maar aan het einde van het gesprek maakte de strafpleiter Peter Plasman een interessante opmerking. Hij zei: 'wij zijn essentieel voor de rechtstaat'. Zonder advocaten die zware criminele verdedigen is er geen sprake van een eerlijk proces en dus ook geen sprake van rechtvaardigheid. Het is dus van cruciaal belang dat we mensen hebben die zelfs de grootst mogelijke criminelen willen verdedigen, want gerechtigheid is een proces waarin iedere betrokkene - dus zelfs de zwaarste crimineel - gehoord moet worden. Alleen zo kan er recht gedaan worden.

Ik moest aan deze woorden denken toen ik bezig was met de voorbereiding van dit verhaal. We gaan met elkaar heel opmerkelijke geschiedenis lezen van een gesprek tussen God en Abraham. Een gesprek waarin Abraham als een strafpleiter tegenover God staat.

Gebed

Vraag God om inzicht bij het gesprek over dit gedeelte

Collectieve schuld

Drie mannen - onder wie God zelf - zijn op bezoek geweest bij Abraham en Sara en staan op het punt te vertrekken. Ze slaan de richting in van Sodom en Abraham doet hen uitgeleide. Terwijl de drie mannen zo richting Sodom lopen geeft de schrijver de gedachten van God weer: zou ik voor Abraham mijn plannen met Sodom geheimhouden? Ik heb Abraham uitgekozen, dus ik kan hem net zo mijn plannen voorleggen?

Zo besluit God Abraham deelgenoot te maken van zijn plannen. Hij zegt: 'Er zijn ernstige beschuldigingen geuit tegen Sodom en Gomorra, hun zonden zijn ongehoord groot'. Letterlijk staat er: 'de roep van Sodom en Gomorra is groot.' De roep - dat is in

het Hebreeuws een woord dat verwijst naar de roep of de schreeuw van iemand of een groep die onrecht lijdt en vertrapt wordt. Later in Egypte zullen de Joden op eenzelfde manier roepen onder het slavenjuk van Farao. Met andere woorden: Sodom en Gomorra maken zich schuldig aan onderdrukking en uitbuiting van kansarmen en zwakken. God hoort dat en het is voor hem een beschuldiging. 'Ik wil ernaartoe gaan' zegt de Heer, 'om te zien of de klachten gegrond zijn. Zo ja, dan heeft de stad de verwoesting over zichzelf afgeroepen.'

God is van plan om op te komen voor de onderdrukten en om de beide steden te verwoesten als het waar is dat de steden zich schuldig maken aan uitbuiting. Het is dus niet zo dat God willekeurig besluit om twee steden te vernietigen, omdat hij niet van de architectuur hield of omdat hij zich tekortgedaan voelde. Nee, God springt in de bres voor hen die onder het juk van deze steden zuchten.

'Ja maar', zal je misschien denken, 'dat klinkt heel mooi, maar dan hoeft God toch niet in een keer heel die stad weg te vagen? Er wonen toch ook mensen in die stad die niets met onderdrukking of uitbuiting te maken hebben? Je kunt toch niet een stad als geheel straffen omdat er een paar rotte appels tussen zitten?'

Dat zijn heel logische vragen. Maar, het zijn ook heel Westerse vragen. Vragen van mensen die in een door en door individualistische samenleving leven en werken. In een cultuur waarin iedereen alleen maar verantwoordelijk is voor zijn eigen fouten en overtredingen. In andere tijden en culturen is er juist veel meer oog voor de collectieve dimensie van schuld en het web van onrecht die dat met zich mee brengt.

Ergens denk ik dat we dat ook wel kunnen begrijpen: je deelt als lid van een bepaalde samenleving niet alleen in de verworvenheden en de roem van die cultuur, maar in zekere zin ook in haar schuld en onrecht, haar schaduwkanten.

Om een voorbeeld te geven: dat wij spreken over het rijke westen en dat we hier in Nederland kunnen genieten van een hoog welvaartsniveau is mede omdat we in het verleden rijk zijn geworden van de onrechtmatige toe-eigening en plundering van andere gebieden in de wereld. Gebieden waar men het vandaag de dag een stuk minder heeft. Onze rijkdom is in elk geval deels gebaseerd op diefstal en uitbuiting. Door te genieten van onze rijkdom, delen we in zekere zin in de roofbouw die vroegere generaties gepleegd hebben op andere landen en volkeren en maken we onszelf dus in zekere zin schuldig.

Nog een voorbeeld: denk aan de goedkope producten waar onze economie deels op draait omdat elders in de wereld een kind onder erbarmelijke omstandigheden een paar centen wil verdienen.

Denk aan de schepping die we als samenleving verwoesten door onze consumptivistische levensstijl.

Het gaat me niet om al deze punten *an sich*, maar om het gegeven dat alleen al het leven in een bepaalde cultuur maakt dat ik deel heb aan haar onrecht. Leven betekent dat je als mens verweven raakt in een web van onrecht - hoe je het ook wendt of keert - en daar kan ik me niet van losmaken. Collectieve schuld is een gegeven.

Verwerking

- Herken je het gegeven dat we als samenleving ook een collectieve schuld dragen?
- Betekent deze collectieve schuld ook dat je persoonlijk schuldig bent?

Nu zegt God: de collectieve schuld van Sodom is zó groot dat het niet langer door kan gaan.

Gebed

Neem de tijd voor gebed waarin je de collectieve schuld van onze westerse samenleving bij God brengt

---

God vs. Abraham

Terwijl de twee mannen doorlopen, lezen we dat Abraham voor God blijft staan en dat hij dichterbij komt om God ter verantwoording te roepen.

Als je het zo leest, krijg je de indruk dat het initiatief hier helemaal bij Abraham ligt. Abraham is zó verontwaardigd over Gods plannen dat hij voor God blijft staan en hem terecht wijst. Dat is het beeld dat naar voren komt.

De werkelijkheid is iets anders. In de oorspronkelijke tekst staat namelijk niet dat Abraham voor God blijft staan, maar God voor Abraham. De Joodse Schriftgeleerden die ons deze tekst hebben overgeleverd vonden dat echter nogal oneerbiedig. Alsof God voor Abraham zou gaan staan, terwijl Abraham zit. Daarom hebben ze het omgedraaid. Maar oorspronkelijk lezen we dus dat God voor Abraham blijft staan.

Gód is degene die het initiatief neemt. Hij loopt niet mee met de twee andere mannen richting Sodom, maar blijft bewust staan voor Abraham om zijn reactie uit te lokken. Met andere woorden: God wil dat Abraham dit niet zomaar laat gebeuren! God wil dat Abraham Sodom en Gomorra verdedigt! Zou dat ook niet verklaren waarom God zijn plannen voor Abraham uit de doeken heeft gedaan? God wil van Abraham tegengas!

Abraham begrijpt dat. We lezen dat hij dichterbij komt staan. Daarbij moeten we niet zozeer het beeld voor ogen hebben van iemand die de intieme nabijheid van een ander zoekt. Het woord dat gebruikt wordt, is een woord dat verband houdt met het houden van een juridisch pleidooi. Met andere woorden: Abraham treedt - op uitnodiging van de Heer - als een advocaat naar voren om het pleidooi te voeren voor Sodom. Abraham verdedigt de stad waarvan de misdaad ten hemel schreiend is.

Wat hier dus gebeurt is het volgende: God is uit op gerechtigheid. Maar gerechtigheid is geen product dat je in de winkel koopt. Gerechtigheid betekent niet dat je al het kwaad dat gedaan is ongedaan kunt maken. Gerechtigheid is veel meer een proces. Een proces waarin gezocht wordt naar een manier om met schuld en onrecht af te rekenen. Een proces waarin alle partijen recht gedaan wordt, door ze een stem te geven. Zonder dat beide partijen gehoord worden en zonder dat ze een eerlijke vertegenwoordiging hebben is er geen sprake van recht. Plasman had gelijk: zonder verdediging van zware criminelen is er geen sprake van een rechtstaat.

Verwerking

- Gerechtigheid is een proces waarin alle partijen recht gedaan wordt. Wat vind je van deze benadering?

Zonder verdediging van Sodom en Gomorra zou er geen sprake zijn van recht en daarom roept God Abraham op om de beide steden te verdedigen. God wil niet als een despoot

met een indrukwekkend machtsvertoon wegvagen wat Hem tegenstaat, nee, God wil dat recht geschiedt en in dat proces wil Hij mensen gebruiken.

Wat een geweldige implicatie heeft deze tekst! God wil dat recht geschiedt in deze wereld en daarvoor maakt Hij gebruik van Abraham, de aartsvader van zijn uitverkoren volk. Zien we hier misschien ook iets van de rol die we als kerk en als gelovigen mogen innemen in deze wereld, in onze stad? God wil gerechtigheid in Amsterdam en in dat proces wil Hij ons gebruiken. Wij mogen pleiten voor deze stad waarin wij een plek hebben. Een stad die voor veel mensen gelijk staat aan Sodom en Gomorra. Ik kom daar straks nog wel op terug.

Gebed

Neem de tijd voor gebed waarin je God vraagt of Hij ons wil gebruiken bij het streven naar recht en gerechtigheid

---

Het pleidooi van Abraham

Abraham pleit als een volwaardig strafpleiter. Let wel: Abraham pleit niet voor zijn neef en z'n gezin. Hij zegt niet tegen God: 'Ik weet dat het een zootje is daar in Sodom, maar m'n neefje zit er ook. Als u die nou redt, dan kunt u daarna uw ding doen...' Nee, Abraham pleit voor de stad en dat doet hij met verve.

Het pleidooi dat Abraham naar voren brengt is precies omgekeerd aan dat van God. God ging uit van *collectieve schuld*, waardoor niemand vrijgepleit kon worden. Abraham gaat uit van het tegenovergestelde: *collectieve rechtvaardigheid*, waardoor schijnbaar onrechtvaardige mensen delen in de gerechtigheid van anderen. Het is alsof Abraham zegt: 'Heer, wat u zegt over schuld en onrecht is misschien waar. Heel de samenleving deelt in de schuld van de stad en het onrecht heeft een vernietigende werking waardoor de stad van kwaad tot erger gaat. Maar is het omgekeerd niet net zo? Deelt ook niet heel de stad in de gerechtigheid van een kleine groep? Als de schuld besmettelijk is, dan ook de onschuld. Als onrecht een virus is dat zich verspreid, dan is onschuld op z'n minst een gist die heel de stad doortrekt met recht. Stel nou dat er vijftig zijn die rechtvaardig zijn, zou hun gerechtigheid niet voldoende grond zijn om de stad te sparen? Letterlijk zegt Abraham: zou u dan niet genoeg redenen hebben om de stad te vergeven?

Je voelt de spanning oplopen. Abraham daagt God uit op zijn eigen terrein. Op het terrein van gerechtigheid: 'Hij die rechter is over de hele aarde, moet toch rechtvaardig handelen.' Bent u wel rechtvaardig als U uw plannen uitvoert?

Verwerking

- Er is blijkbaar niet alleen sprake van collectieve schuld, maar ook van collectieve rechtvaardigheid. Hoe zie je die voor je?

Wat zal het antwoord zijn van God? Het opvallende is: God geeft Abraham gelijk! 'Ja Abraham, als er slechts vijftig rechtvaardigen zijn, dan zal ik de stad sparen.'

Abraham vat moed: 'Vijfenveertig?' 'Ja, ook dan.'

Weer voel je hoe de spanning oploopt. Je hoort Abraham bij wijze van spreken elke keer heel duidelijk slikken voordat

hij de volgende vraag stelt. 'Dertig dan?' 'Ja, ook bij dertig.' 'Twintig?' 'Ja, ook dan zal ik de stad sparen.' 'Nog een laatste vraag dan: tien?' 'Ook bij tien zal ik de stad sparen...'

En dan is het gesprek opeens afgelopen en vertrekt de Heer.

Waarom stopt het zo abrupt? Waarom bij tien?

De meest logische verklaring is dat tien het absolute minimum is volgens Joodse traditie. Tien mannen zijn er nodig om een dienst te houden in de synagoge. Minder dan tien is te weinig.

Maar zelfs dat absolute minimum is er blijkbaar niet in Sodom...en Abraham houdt op en God gaat weg.

Gebed

Vraag God om de moed van Abraham om bij Hem te pleiten voor deze wereld

---

Wat als?

Hoe zal dat geweest zijn voor Abraham? Misschien was hij wel teleurgesteld dat God zo plotseling weg ging. Misschien baalde hij wel dat hij niet eerder veel lager was begonnen met bieden.

Laten we eens een klein gedachtenexperiment doen. Stel nou dat het gesprek was doorgegaan na die tien en dat Abraham verder was gaan aftellen. Misschien was het dan zo gegaan.

Abraham liet zich niet uit het veld slaan nadat gebleken was dat er geen tien rechtvaardigen waren en hij gaat door.

'Negen rechtvaardigen?' God schudt z'n hoofd.

'Acht dan?' 'Nee, helaas', zegt God

'Zeven misschien?' Weer schudt God z'n hoofd.

'Zes?' 'Het spijt me Abraham, maar ook geen zes.'

'Vijf?' 'Nee, Abraham... en luister eens. Dat idee van gerechtigheid die bedekkend werkt en een stad of een wereld kan redden door de kracht die ervan uitgaat, dat is precies wat ik in gedachten had. Ik gaf je ook gelijk. Maar als we gaan zoeken naar een mens die zich los kan maken van de collectieve schuld, wiens gerechtigheid de schuld van de wereld teniet kan doen, dan kunnen we lang zoeken. Er is eenvoudigweg niemand die zonder schuld en onrecht in deze wereld staat. Het is een mooi idee, maar het gaat niet werken.'

'Maar hoe moet het dan?', vraagt Abraham.

God kijkt Abraham aan: 'Wat nou als ik zelf die rol op mij neem? Wat nu als ik zelf neerdaal in het onrecht en de collectieve schuld van deze wereld en deze op mij neem. Wat nou als de gerechtigheid die ik dan belichaam de schuld van de wereld kan wegnemen? Wat als het recht dat belichaam als een

Verwerking

- Jezus is de rechtvaardige wiens gerechtigheid zonden bedekt en als een zuurdesem werkt. Herken je dat laatste ook in de geschiedenis?

zuurdesem zijn werk doet in deze wereld.’

Je kunt het gesprek tussen Abraham en God zien als een soort vingeroefening, een eerste aanzet, een eerste ontwerp voor wat God later in Jezus Christus gaat doen.

Of misschien moeten we het anders zeggen: het gesprek tussen Abraham en God maakt duidelijk dat de redding van deze wereld en onze levens niet bij onszelf gezocht moet worden. Deze wereld - wij allemaal zitten vast in collectieve schuld en een web van onrecht en egoïsme. Maar dat principe van reddende gerechtigheid werkt. Abraham bad voor Sodom, maar er was niemand die met zijn gerechtigheid de schuld teniet kon doen. Er was *nog* niemand, die Abrahams pleidooi voor vergeving kon ondersteunen.

In Jezus Christus geeft God zo iemand. Een rechtvaardige, wiens gerechtigheid en wiens liefde zó groot is dat hij ons onrecht en onze liefdeloosheid bedekt. Een nieuwe Abraham die voor ons pleit.

Gebed

Dank God voor de rechtvaardigheid van Jezus Christus

Bevrijd om te bidden

Dat is goed nieuws! Voor ieder van ons persoonlijk: ik hoef als mens niet vast te zitten in een web onrecht. Ik hoef niet langer gevangene te zijn van collectieve schuld - en de gebrokenheid en de dood die dat met zich meebrengt -, maar ik mag daar vrij van zijn. God wil mij in Jezus Christus bevrijden van het web van schuld, onrecht en egoïsme waarin ik vastloop en alle gevolgen - gebrokenheid, dood en eenzaamheid - die dat met zich mee brengt.

Hier in de gemeente mogen we proeven van die bevrijding, waar we brood en wijn nemen, de gerechtigheid van Christus proeven die ons onrecht en onze schuld bedekt. Hier mogen we proeven van het nieuwe leven waar de gevolgen van het onrecht - dood, gebrokenheid en eenzaamheid - niet het laatste woord hebben, maar juist de gevolgen van Christus' gerechtigheid - hoop, heling, genezing en verbondenheid.

Maar, het gesprek tussen God en Abraham maakt nog iets duidelijk: Abraham kon pleiten voor Sodom, maar er was feitelijk geen grond voor zijn claim. God nodigde hem daartoe uit, maar er was geen gerechtigheid die doorwerkte. Abrahams pleidooi was overtuigend, alleen waren de feiten tegen hem.

Met de komst van Jezus zijn de kaarten anders komen te liggen. God zelf gaf die ene mens, wiens gerechtigheid zonden bedekt en als zuurdesem doorwerkt. Zoals God Abraham uitnodigde om te pleiten voor Sodom, zo nodigt hij ons uit. God nodigt ons uit om te bidden voor deze stad - het Sodom en Gomorra van de huidige wereld - met z'n criminaliteit, z'n drugs die levens verwoest, met z'n seks waar uitbuiting en onrecht aan de orde van de dag zijn - wij mogen bidden en God wijzen op Jezus.

Verwerking

- Neem de tijd om dank- en gebedspunten voor de stad Amsterdam onder woorden te brengen

'We bidden u voor Amsterdam en we wijzen op Jezus. Ja, er is onrecht, er is haat, er is egoïsme, maar Jezus is er ook. Er is een rechtvaardige, wiens gerechtigheid zonden bedekt en als een zuurdesem doorwerkt.

We bidden niet omdat deze stad vol is van rechtvaardigen, we bidden omdat U zelf een rechtvaardige hebt gegeven op wie we ons pleidooi kunnen baseren.

We bidden u, omdat we door hem bevrijd uit het web van schuld en onrecht, zelf de zuurdesem kunnen zijn waarmee Zijn gerechtigheid in deze stad kan werken. Heel klein en bescheiden.'

Als we bidden voor deze stad, dan moeten we beseffen dat God ieder van ons in dienst neemt om op onze eigen plek - het buurtje waar we wonen, de school waar we komen, het werk waar we werken - op een bescheiden manier de gerechtigheid en de liefde van Jezus kunnen belichamen. Dat lijkt dan een druppel op een gloeiende plaat, maar de geschiedenis van Sodom laat toch zien: het gaat niet om de aantallen - niet in absolute zin, niet in relatieve zin - het gaat om recht en liefde, het recht en de liefde van Christus, waar dat geleefd wordt, daar wordt schuld tenietgedaan, daar groeit verbondenheid.

Plasman zei: zonder strafpleiters die het opnemen voor de criminelen is er geen gerechtigheid. Gerechtigheid is een proces, waarin ook gepleit wordt voor onrechtvaardigen. Gerechtigheid in deze wereld is geen product, maar een proces waarin God ons wil gebruiken. Wij mogen pleiten voor deze wereld, voor deze stad, in de wetenschap dat God zelf de grond ons pleidooi geeft: Jezus Christus

Gebed

Neem tijd om te bidden voor Amsterdam
